

1965 m. lapkričio 13 d. baltiečių jaunimo žygis į Jungtines Tautas

Daiva Dapkutė

Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuvių išėivijos institutas, S. Daukanto g. 25, Kaunas
El. p. daiva.dapkute@vdu.lt

Anotacija. Sovietų okupacijos metais užsienio lietuviai atstovavo Lietuvai Vakaruose, telkėsi į vadinamąją *Lietuvos laisvės bylą*. Įvairiomis politinėmis, diplomatinėmis akcijomis buvo stengiamasi nuolat priminti pasauliui apie Lietuvos ir kitų Baltijos kraštų okupaciją ir šių tautų nepriklausomybės siekius. 1965 m. lapkričio 13 d. Niujorke įvykęs žygis į Jungtines Tautas buvo viena didžiausių to meto jaunimo surengtų politinių akcijų, sulaukusių didžiulio visuomenės palaikymo ir sustiprinusių trijų Baltijos tautų (lietuvių, latvių ir estų) jaunosios kartos ryšius ir bendradarbiavimą politinėje veikloje. Šios politinės akcijos metu Vakarams buvo primintas Baltijos kraštų klausimas, informacija pasiekė ne tik JAV, bet ir kitų kraštų politikus, kitas Jungtinių Tautų nares. Pradėtą jaunimo žygį tęsė 1966 m. įkurta bendra lietuvių, latvių ir estų organizacija „Baltic Appeal to the United Nations“ (BATUN).

Esminiai žodžiai: JAV, Niujorkas, 1965 m., Jungtinės Tautos, diaspora, lietuviai, latviai, estai, demonstracija, BATUN.

Abstract. During the Soviet occupation, Lithuanians living abroad represented Lithuania in the West, concentrating on the so-called *Freedom Case of Lithuania*. Efforts through various political diplomatic actions were made to constantly remind the world of the occupation of Lithuania and other Baltic countries and the aspirations for the independence of these nations. One of the largest political campaigns organized by young people of that time was “the march to the United Nations” which took place in New York in November 13th, 1965, gaining widespread public support and strengthening the bond and cooperation of the young generation of the three Baltic nations (Lithuanian-Latvian-Estonian). During this political campaign, the West was reminded of the issue of the Baltic nations, thus information reached not only US but also politicians from other countries and other members of the United Nations. The youth march continued in 1966,

when a joint organisation of Lithuanians, Latvians and Estonians “Baltic Appeal to the United Nations” (BATUN) was established.

Keywords: *United States, New York, 1965, United Nations, diaspora, Lithuanians, Latvians, Estonians, demonstration, BATUN.*

Įvadas

Lietuvių išeivija Vakaruose, ypač JAV, nuo pat XIX a. pabaigos mokėjo labai gerai išnaudoti įvairias politines-propagandines vadinamosios *liaudies diplomatijos* priemones – nuo lobistinės veiklos, ryšių mezgimo ir politinės įtakos vietos politikams (Kongreso, Senato, vyriausybės nariams) iki įvairių viešo protesto būdų (demonstracijų, manifestacijų). Taip stengtasi iškelti Lietuvos klausimą, kovoti už savo teises, per informavimo priemones atkreipti ne tik vietos valdžios, gyvenamojo krašto visuomenės ir spaudos, bet ir viso pasaulio dėmesį.

Sovietų okupacijos metais JAV ir kitų kraštų lietuvių bendruomenės buvo svarbiausios lietuviškumo ir nepriklausomybės tradicijų sergėtojos ir puoselėtojos. Dėl diasporos aktyvios politinės veiklos Lietuvos klausimas per ilgus okupacijos dešimtmečius nebuvo užmirštas: buvo bandoma atkreipti pasaulio dėmesį į Lietuvos ir kitų Baltijos kraštų likimą, daryti politinę įtaką Vakarų valstybių (pirmiausia JAV ir Kanados) vyriausybių ir parlamentų nariams, informuoti apie okupuotos Lietuvos padėtį. Labiausiai į šią veiklą įsijungė Lietuvos diplomatinė tarnyba, Vyriausiasis Lietuvos išlaisvinimo komitetas (VLIK), Amerikos lietuvių taryba (ALT), Lietuvos laisvės komitetas (LLK), Pasaulio lietuvių bendruomenė (PLB), taip pat kitos politinės, visuomeninės išeivijos organizacijos. Diasporos atstovai dalyvaudavo įvairiose tarptautinėse diskusijose, konferencijose, simpoziumuose, leido knygas užsienio kalbomis apie okupuoto krašto padėtį. Suvokta, kad vieniems bus sudėtinga pasiekti svaresnių politinių rezultatų, todėl politines akcijas lietuviai dažnai rengdavo drauge su latviais, estais, taip pat kitų pavergtų tautų emigrantais – ukrainiečiais, vengrais ir t. t.

Per visą okupacijos laikotarpį tokių *liaudies diplomatijos*, politinės veiklos akcijų būta daug ir įvairių – išeivija visomis jėgomis jungėsi į vadinamąją *Lietuvos laisvės bylą*. Siekis atkurti nepriklausomybę dažnai suvienydavo skirtingų emigracijos bangų, įvairių kartų ir įvairiuose kraštuose gyvenančius lietuvius. 1965 m. lapkričio 13 d. Niujorke įvyko didžiulė jaunimo manifestacija, vadinamasis žygis į Jungtines Tautas. Galima sakyti, kad tai buvo tik viena iš daugelio panašių politinių akcijų. Kita vertus, šis žygis išsiskyrė kaip viena didžiausių to meto jaunimo surengtų politinių demonstracijų, sulaukusių didžiulio visuomenės palaikymo ir sustiprinusių lietuvių, latvių ir estų jaunimo ryšius ir bendradarbiavimą politinėje veikloje. Be to, tai nebuvo tik trumpa vienos dienos politinė akcija: manifestacijos metu buvo priimta rezoliucija-kreipimasis į Jungtines Tautas (JT),

po žygio jaunimo delegacijos aplankė JT narių valstybių misijas ir joms įteikė priimtą rezoliuciją. Jaunosios kartos pradėti žygiai ir pastangos informuoti JT nares apie padėtį Baltijos kraštuose po šios akcijos nenutrūko, vėliau juos sėkmingai tęsė organizacija BATUN (angl. *Baltic Appeal to the United Nations*, „Baltų kreipimasis į Jungtines Tautas“).

1965 m. lapkričio 13 d. žygis į Jungtines Tautas iki šiol nėra sulaukęs platesnio tyrėjų dėmesio. Lietuviškoje istoriografijoje ši jaunimo manifestacija dažniausiai fragmentiškai paminima bendrame išeivijos politinės veiklos kontekste (kai kada nurodomos klaidingos organizatorių pavardės¹) ir susiejama su organizacijos BATUN susikūrimu.² Šiek tiek daugiau apie šį žygį yra rašę patys manifestacijos iniciatoriai Algimantas Gureckas³ ir Algirdas Budreckis⁴, minint jubiliejų žygis buvo trumpai prisimintas išeivijos spaudoje⁵.

Šio straipsnio tikslas – pristatyti to meto padėtį išeivijoje ir jaunosios kartos siekius įsijungti į politinę veiklą, taip pat atskleisti žygio į Jungtines Tautas organizavimo aplinkybes bei poveikį visuomenei. Greta negausios istoriografijos straipsnyje buvo panaudoti įvairūs šaltiniai: šios politinės akcijos iniciatorių prisiminimai, išeivijos periodinė spauda („Draugas“, „Dirva“, „Pasaulio lietuvis“, „Darbininkas“, „Vytis“), archyviniai dokumentai, saugomi Vytauto Didžiojo universiteto Lietuvių išeivijos instituto Algimanto Gurecko (f. 41), Vinco Rastenio (f. 2), Vytauto Kamanto (Pasaulio lietuvių bendruomenės) (f. 6) fonduose.

Išeivijos visuomenės nuotaikos 1965 m.

1965 metus išeivijos visuomenė pasitiko ne itin pakiliai: buvo minimos sovietų okupacijos ir kovos už Lietuvos nepriklausomybės atkūrimą 25-osios metinės, tačiau, pažvelgus į ilgus metus išeivijoje vykdytą politinę akciją, nebuvo matyti rimtų

¹ BANIONIS, Juozas. *Lietuvos laisvinimas Vakaruose 1940–1975*. Vilnius: Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centras, 2010, p. 282.

² SKIRIUS, Juozas. *JAV lietuvių darbai Lietuvai 1918–2018 metais*. Vilnius: Savas takas ir Ko, 2018, p. 217; JANAUSKAS, Giedrius. *Kongresinė akcija: JAV ir Kanados lietuvių politinis lobizmas XX amžiaus 6–9 dešimtmečiais*. Vilnius: Versus aureus, 2009, p. 50.

³ GURECKAS, Algimantas P. Mūsų kelias į Jungtines Tautas. *Aidai* [interaktyvus]. 1970, Nr. 9 [žiūrėta 2018 11 08]. Prieiga per internetą: <http://www.aidai.eu/index.php?view=article&catid=198%3A197009&id=2671%3Aami&option=com_content&Itemid=228>; GURECKAS, Algimantas. Lietuvių jaunimo politinė veikla Niujorke 1963–1968 m. Lietuvių Jaunimo Antikolonialinė Lyga (LJAL), Žygis į Jungtines Tautas ir baltiečių Kreipimasis į Jungtines Tautas (BATUN). *Oikos: lietuvių migracijos ir diasporos studijos*, 2008, t. 1, Nr. 5, p. 113–128; GURECKAS, Algimantas. Žygis į Jungtines Tautas nenutrūko. *Draugas*, 1995, gruodžio 21, p. 4.

⁴ BUDRECKIS, Algirdas. Ką galima pasimokyti iš lapkričio 13 dienos žygio. *Mūsų vytis*, 1965, Nr. 5, p. 172–173; BUDRECKIS, Algirdas. The Baltic Freedom Rally and March to the United Nations. *The Baltic Review*, 1966, No. 31, p. 7–16; BUDRECKIS, Algirdas. Žygis į Jungtines Tautas. *Tėvynės sargas*, 1966, t. 1, Nr. 27, p. 96–105.

⁵ JURKUS, Paulius. „Esam laisvi – netylėkim!“ Didžiosios demonstracijos už Lietuvos laisvę prieš 30 metų. *Draugas*, 1995, lapkričio 29, p. 3; BIELSKIENĖ, Danguolė. Praeities atgarsis. *Draugas*, 2007, lapkričio 7, p. 2.

apčiuopiamų rezultatų, kuriais būtų galima pasidžiaugti ir pasigirti. Blėso viltys, kad Lietuva bus greitai išlaisvinta, apėmė savotiškas nuovargis ir net nusivylimas, pasireiškęs po Vengrijos įvykių, supratus, kad Vakariai, ypač JAV, neis ginti tokių valstybių kaip Vengrija ar Lietuva. Kita vertus, visuomenės nuotaikos labai palankios: laukta kokių nors rimtesnių politinių akcijų, galinčių suvienyti išsibarsčiusią bei susiskaldžiusią išeivijos visuomenę ir įtraukti į lietuvišką veiklą jaunąją kartą, sujudinti lietuvių ir užsienio visuomenes, priminti pasauliui ir Lietuvoje likusiems žmonėms, kad išeivijos ryžtas kovoti dėl nepriklausomybės neslūgsta net po 25 metų kovos. Okupacijos metinės buvo proga suaktyvinti politinę veiklą, parodyti pasauliui, kad Baltijos kraštų laisvės klausimas nėra užmirštas. Žvelgiant į 1965 m. galima teigti, kad tuo metu tikrai netrūko įvairių politinių akcijų: lietuviai drauge su estais ir latviais rengė manifestacijas, buvo skelbiami manifestai, kreipimaisi į Jungtines Tautas, Europos tarybą ir NATO⁶, Pavergtų Europos tautų (PET)⁷ Seimas Jungtinėms Tautoms, laisvojo pasaulio vyriausybėms ir žiniasklaidai išsiuntė pareiškimą Baltijos valstybių reikalui⁸, itin džiaugsmingai buvo sutikta JAV Atstovų rūmų 1965 m. birželio 21 d. vienbalsiai priimta rezoliucija⁹, kuria prezidentas buvo raginamas kelti Baltijos valstybių klausimą Jungtinėse Tautose bei kituose tarptautiniuose forumuose. Baltiečių laisvės sąskrydis (su šv. Mišiomis ir protesto mitingu) buvo paminėtas 1965 m. birželio 20 d. Hartforde, JAV Prezidento paskelbta Pavergtų tautų savaitė (liepos 17–24 d.) – Niujorke ir kitose vietose, Baltijos kraštų okupacijos 25-metis – ir Niujorke vykusioje Pasaulinėje parodoje¹⁰. Į politinę veiklą aktyviai jungėsi ir patys lietuviai: svarbiausios išeivijos politinės organizacijos (ALT,

⁶ BANIONIS, Juozas. *Lietuvos laisvinimas Vakaruose 1940–1975*. Vilnius: Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centras, 2010, p. 260–261.

⁷ Pavergtų Europos tautų asamblėja (angl. *Assembly of Captive European Nations*, ACEN) vienijo 9 sovietų pavergtas Vidurio ir Rytų Europos tautas, skleidė pasauliui informaciją apie padėtį okupuotose šalyje. Tuo metu PET veikloje aktyviai dalyvavo LLK vadovas diplomatas Vaclovas Sidzikauskas. PET užmezgė ryšius su Antikomunistine Azijos tautų lyga (angl. *Asian Peoples Anti-Communist League*, APACL), bandė kelti Baltijos ir kitų pavergtų tautų klausimus Jungtinėse Tautose. SIDZIKAUSKAS, Vaclovas. *Lietuvos diplomatinės paraštės*. Vilnius: Vaga, 1994, p. 343–351.

⁸ ALAUŠIUS, J. [GIRNIUS, Juozas]. Žvilgsnis į 1965 metus. *Aidai* [interaktyvus]. 1966, Nr. 1 [žiūrėta 2018 11 08]. Prieiga per internetą: <http://www.aidai.eu/index.php?option=com_content&view=article&id=4630:is&catid=286:1-ssusis&Itemid=346>.

⁹ 1961 m. Los Andžele susikūrė lietuvių, latvių ir estų organizacija Rezoliucijoms rengti komitetas (angl. *Americans for Congressional Action to Free the Baltic States*), vadovaujamas Leonardo Valiuko. Organizacija bandė kelti Baltijos kraštų laisvės bylą keliais etapais: JAV Kongresas priima rezoliuciją; JAV vyriausybė pritaria rezoliucijai; klausimas keliamas Jungtinėse Tautose. Rezoliucijoms rengti komitetas labai išplėtojo savo veiklą, rengė ir JAV Senatui bei Atstovų Rūmams siuntė raginimus priimti rezoliucijas, kuriomis remiama Baltijos šalių laisvės kova. Po 6 metų atkaklių žygių sulaukta sėkmės – buvo paskelbta JAV Kongreso rezoliucija (H.Con.Res.416). Dokumentą 1965 m. priėmė Atstovų Rūmai, o 1966 m. spalio 22 d. galutinai patvirtino Senatas. BANIONIS, Juozas. *Lietuvos laisvinimas Vakaruose 1940–1975*. Vilnius: Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centras, 2010, p. 276, 278; JANAUSKAS, Giedrius. *Kongresinė akcija: JAV ir Kanados lietuvių politinis lobizmas XX amžiaus 6–9 dešimtmečiais*. Vilnius: Versus aureus, 2009, p. 189–204.

¹⁰ Mūsų buityje. *Aidai* [interaktyvus]. 1965, Nr. 7 [žiūrėta 2018 11 08]. Prieiga per internetą: <http://www.aidai.eu/index.php?option=com_content&view=article&id=4217:mi&catid=262:1965%2007&Itemid=320>.

VLIK, PLB, LLK) intensyviai posėdžiavo, rengė politines akcijas, išleido daug leidinių ir memorandumų įvairiomis pasaulio kalbomis. Būta didesnių ir mažesnių akcijų, į kurias įsitraukė įvairių vietų išeivijos bendruomenės: rengti minėjimai, svarstyta Baltijos kraštų klausimas, bažnyčiose vyko pamaldos už žuvusius laisvės kovotojus, okupacijos 25-mečiui paminėti buvo skirta Čikagos lietuvių operos programa (1965 m. birželio 13 d.), taip pat protestuota dėl 25 metus trunkančios Lietuvos okupacijos (demonstracijos vyko Bostone, Los Andžele, Filadelfijoje, Klivlande, Čikagoje ir kitose vietose), be to, palaikant JAV politiką Vietnamo kare, 1965 m. gegužės 15 d. Vašingtone buvo surengta didelė demonstracija¹¹. Protesto akcijos, minėjimai ir demonstracijos vyko ne tik JAV, bet ir kituose kraštuose: Kanadoje, Vakarų Vokietijoje, Pietų Amerikos valstybėse.

JAV lietuvių bendruomenė stengėsi pritraukti vis labiau nuo lietuviškos veiklos tolstančią jaunąją kartą. Amerikos universitetuose studijuojantis ar studijas jau baigęs ir politinės veiklos galimybių ieškantis jaunimas taip pat domėjosi būdais įsijungti į lietuvių politinę veiklą. Dėl amžiaus skirtumo, kartų konflikto jaunimo atstovams sunkiai sekėsi pritaipyti prie jau veikiančių institucijų ir politinių organizacijų. Jaunimas skeptiškai ir dažnai su nepasitikėjimu žvelgė į vyresniosios kartos sukurtas politines organizacijas (VLIK ar ALT), kurios, jų nuomone, pernelyg daug dėmesio skyrė vidaus kovoms ir pastangoms išlaikyti vadovaujamąjį autoritetą lietuvių visuomenėje ir per mažai dėmesio – politinei veiklai, naujoms galimybėms kelti Lietuvos ir kitų Baltijos kraštų okupacijos ir nepriklausomybės atkūrimo klausimus. XX a. 7 dešimtmetyje buvo pastebima ryškėjanti jaunosios kartos tendencija ieškoti naujų idėjų, politinės veiklos krypčių ir „savo kelio“¹². Pagrindinių organizacijų (VLIK, ALT, LLK, vėliau PLB) politinė veikla rėmėsi daugiausia JAV ir kitų valstybių taikoma Baltijos valstybių aneksijos nepripažinimo politika. Keliant Baltijos kraštų laisvės klausimą buvo naudojamos jau išbandytos politinės priemonės: įtaka valdžios atstovams, nepriklausomybės klausimo kėlimas Kongrese, vyriausybėje ir įtakinguose valdžios sluoksniuose. Daug vilčių sieta ir su Jungtinėmis Tautomis: tikėtasi čia, padedant JAV valdžios atstovams, iškelti Baltijos kraštų klausimą. Jaunimas tam pritarė, tačiau greta matė kitų galimybių, kitų naujų jėgų ir sąjūdžių už JAV ir net Vakarų pasaulio ribų¹³. Neabejotinai, lietuviams įtaką darė ir tarp amerikietiško jaunimo populiarios idėjos, susižavėjimas plačiais antikolonijiniais išsivadavimo sąjūdžiais Azijoje ir Afrikoje. Būtent šioje srityje jaunimas išvelgė naujų galimybių veikti ir kalbėjo, kad

¹¹ ALAUŠIUS, J. [GIRNIUS, Juozas]. Žvilgsnis į 1965 metus. *Aidai* [interaktyvus]. 1966, Nr. 1 [žiūrėta 2018 11 08]. Prieiga per internetą: <http://www.aidai.eu/index.php?option=com_content&view=article&id=4630:is&catid=286:1-ssusis&Itemid=346>; Mūsų buityje. *Aidai* [interaktyvus]. 1965, Nr. 7 [žiūrėta 2018 11 08]. Prieiga per internetą: <http://www.aidai.eu/index.php?option=com_content&view=article&id=4217:mi&catid=262:1965%2007&Itemid=320>.

¹² Vieni, pvz., „Santara-Šviesa“, ieškodami naujų būdų veikti, pradeda kalbėti apie ryšius su Lietuva ir politiką „veidu į Lietuvą“, kiti bando prisijungti prie jau veikiančių institucijų ar įkurti naujų organizacijų ir ieškoti naujų politinės veiklos galimybių.

¹³ GURECKAS, Algimantas P. Mūsų kelias į Jungtines Tautas. *Aidai* [interaktyvus]. 1970, Nr. 9 [žiūrėta 2018 11 08]. Prieiga per internetą: <http://www.aidai.eu/index.php?view=article&catid=198%3A197009&id=2671%3Aami&option=com_content&Itemid=228>.

sąjungininkų savo tautos laisvei reikia ieškoti visur: Vakaruose, Azijoje, Afrikoje, net komunistiniame pasaulyje. Teigta, kad informacinę-propagandinę medžiagą apie Baltijos kraštų okupaciją ir kovą už laisvę reikėtų teikti ne tik JAV ir kitoms didžiosioms Vakarų valstybėms, bet ir jaunoms Azijos, Afrikos valstybėms (nors ir nevisiškai subrendusioms, dažnai linkstančioms į komunizmą, ekonomiškai ir politiškai remiamoms Sovietų Sąjungos), taip pat Rumunijai, Lenkijai, Čekoslovakijai, kitiems sovietų įtakos zonoje esantiems ir dažnai sovietų politika nepatenkintiems kraštams. Remiantis priežodžiu „Mano priešas priešas – mano draugas“, jaunimo žvilgsniai kryo net į komunistinę Kinijos Liaudies Respubliką, ypač po 6 dešimtmečio pabaigoje kilusio susipriešinimo su Sovietų Sąjunga. „Niekas nemano, kad komunistines, pusiau komunistines ar prokomunistines valstybes būtų galima sugraudinti Baltijos tautų likimu. Tačiau kai varnos dėl sūrio susipjauna, kartais žvirbliukas gabalėlį nusineša“¹⁴, rašė A. Gureckas, drauge su bendraminčiais kalbėdamas, kad kovoje už nepriklausomybę verta išbandyti visus būdus. Kita vertus, Vakarams, Sovietų Sąjungai ir Kinijai varžantis dėl įtakos Azijoje ir Afrikoje, šiame fronte buvo išvelgta ir tarptautinio propagandinio karo perspektyvų: „Mūsų uždavinys – nuolat priminti tiems kraštams rusiškąjį imperializmą, kolonializmą ir sovietų pavergtų tautų likimą, tuo griauinant Sovietų Sąjungos neužtarnautą prestižą, kaip tautinio išsivadavimo kovų sąjungininkės ir rėmėjos. Visur, kur sovietai siekia plėsti savo įtaką, jie turėtų susidurti su įkyria kliūtimi – Baltijos kraštų laisvės klausimu.“¹⁵

Buvo aišku, kad vyresniosios kartos lietuvių politinės organizacijos nepritarė tokiai taktikai, – vis dėlto nemažai Afrikos ir Azijos valstybių, kovojusių už išsivadavimą, buvo linkusios į komunizmą, net politiškai ir ekonomiškai remiamos tos pačios Sovietų Sąjungos, jau nekalbant apie ryšius su Kinija ar kitais komunistiniais kraštais. Taigi imtasi steigti naujas jaunimo politines organizacijas. Organizaciniu idėjinio centru tapo Niujorkas. Ten XX a. 7 dešimtmetyje buvo įkurtos dvi organizacijos: „Baltiečių kreipimasis į Jungtines Tautas“ (angl. *Baltic Appeal to the United Nations*, BATUN) ir Lietuvių jaunimo antikolonialinė lyga (LJAL). 1966 m. įkurtas BATUN ir jo veikla istoriografijoje yra daugmaž žinoma (apie šią organizaciją žr. toliau straipsnyje, kur nagrinėjamos 1965 m. žygio pasekmės), o informacijos apie Lietuvių jaunimo antikolonialinę lygą beveik neišliko – tik keletas dokumentų A. Gurecko archyvine fonde ir jo prisiminimai. Priešios organizacijos reikėtų stabtelti, nes nuo jos prasideda visa 1965 m. politinė akcija.

Išlikę dokumentai liudija, kad idėja suvienyti jaunesniąją kartą kilo 1962 m. lapkritį Romo Kezio ir Juozo Miklovo pokalbių metu¹⁶. 1963 m. sausio 3 d. Niujorke pas Romą ir Daivą Kezius buvo sušauktas Niujorko lietuvių jaunimo pasitarimas, kuriame nuspręsta ne kurti ką nors naujo, bet sutelkti jau veikiančias jaunimo organizacijas politinei veiklai ir iš šių organizacijų atstovų sudaryti naują veiklos centrą. 1963 m. gegužės 25 d. Niujorke

¹⁴ GURECKAS, Algimantas. Visi mūsų žygiai veda į vieną tikslą. 1965, rugpjūtis. *Vytauto Didžiojo universiteto Lietuvių išėivijos institutas* (toliau – VDU LII), f. 41, ap. 1, l. 3.

¹⁵ GURECKAS, Algimantas P. Laisvės kovos metodiką peržiūrint. *Metmenys*, 1965, Nr. 10, p. 137.

¹⁶ Kas yra Lietuvių jaunimo organizacijų federacija? 1963, lapkričio 25. VDU LII, f. 41, ap. 8, l. 3.

įvykusiame jaunimo organizacijų atstovų suvažiavime (jame dalyvavo Lietuvių studentų sąjungos, ateitininkų, „Santaros“, skautų akademikų, „Korp!Vytiš“ ir „Korp!Neo-Lithuania“ atstovai) nutarta įsteigti Lietuvių jaunimo organizacijų federaciją (LJOF). 1963 m. liepos 14 d. buvo patvirtinti organizacijos įstatai, išrinktas laikinasis LJOF prezidiumas (pirmininkas – A. Gureckas, nariai – R. Kezys ir A. Budreckis), o 1963 m. lapkričio 25 d. Federacija prisistatė jaunimui ir visuomenei¹⁷. Nuostatuose buvo patvirtintas ir antrasis Federacijos vardas – Lietuvių jaunimo antikolonialinė lyga (LJAL), liudijantis, kad organizacijos veikla pirmiausia bus skirta ryšiams su Azijos ir Afrikos tautų išsivadavimo judėjimais megzti bei plėsti¹⁸.

Iš pradžių organizacija turėjo du pavadinimus – Lietuvių jaunimo organizacijų federacija (LJOF) ir Lietuvių jaunimo antikolonialinė lyga (LJAL), tačiau greitai antrasis pavadinimas tapo svarbesnis, dažniau naudojamas, nes, įkūrus organizaciją, skautai akademikai ir „Korp!Vytiš“ nusišalino, taigi, federacija sumažėjo¹⁹. Minėtai lygai kurį laiką vadovavo Algimantas Gureckas, bet po to, kai išsiskyrė nuomonės dėl Vietnamo karo²⁰, 1965 m. liepos 15 d. perdavė pirmininko postą Juozui Miklovui²¹. LJAL bandė nedubliuoti kitų organizacijų vykdomos politinės veiklos ir savo žvilgsnius kreipė į mažiau išplėtotą veiklą – „antikolonialinę akciją prieš sovietinį imperializmą ir kolonializmą Azijos, Afrikos ir Lotynų Amerikos tautų tarpe“²². Organizacijos veiklos būstinė buvo Niujorke, ten greta Jungtinių Tautų veikė įvairių Azijos ir Afrikos tautų ar organizacijų atstovai, su kuriais bandyta užmegzti kontaktus ir kuriuos siekta palaikyti palankiai Lietuvos laisvės veiklos atžvilgiu. Buvo mezgami ryšiai, rengiami susitikimai su įvairių Afrikos ir Azijos kraštų organizacijų atstovais bei studentais, vyko diskusijos, kuriose kalbėta apie jų kraštų problemas, pristatomas Baltijos kraštų laisvės klausimas²³. Greitai paaiškėjo, kad tokie kontaktai niekur toliau neveda: pasikeičiama nuomonėmis, bet

¹⁷ GURECKAS, Algimantas. Lietuvių jaunimo politinė veikla Niujorke 1963–1968 m. Lietuvių Jaunimo Antikolonialinė Lyga (LJAL), *Žygis į Jungtines Tautas ir baltiečių Kreipimasis į Jungtines Tautas (BATUN). Oikos: lietuvių migracijos ir diasporos studijos*, 2018, t. 1, Nr. 5, p. 16.

¹⁸ Kas yra Lietuvių jaunimo organizacijų federacija? 1963, lapkričio 25. *VDU LII*, f. 41, ap. 8, l. 2.

¹⁹ GURECKAS, Algimantas. Lietuvių jaunimo politinė veikla Niujorke 1963–1968 m. Lietuvių Jaunimo Antikolonialinė Lyga (LJAL), *Žygis į Jungtines Tautas ir baltiečių Kreipimasis į Jungtines Tautas (BATUN). Oikos: lietuvių migracijos ir diasporos studijos*, 2018, t. 1, Nr. 5, p. 116.

²⁰ Karas Vietname suskaldė į karo šalininkus ir priešininkus ne tik Amerikos, bet ir lietuvių išeivijos visuomenę. Jaunimo ir LJAL vadovų nuomonės taip pat išsiskyrė: vieni palaikė vietnamiečių kovą už nepriklausomybę ir laikė save tikrais antikolonialistais, kiti rėmė amerikiečių karą prieš sovietų ir kinų komunistų remiamus vietnamiečius ir net dalyvavo demonstracijoje už karą.

²¹ 1965 m. rugsėjo 17 d. buvo išrinktas naujas Centro komiteto prezidiumas: pirmininkas J. Miklovas, I vicepirmininkas A. Budreckis, vicepirmininkas A. Mažeika, sekretorius A. Gureckas, išdininkas R. Kezys. 1966 06 14. Juozo Miklovo laiškas Kornelijui Bučmiui, „Darbininko“ redaktoriui ir „Darbininko“ skaitytojams. *VDU LII*, f. 41, ap. 7, l. 2.

²² Kas yra Lietuvių jaunimo organizacijų federacija? 1963, lapkričio 25. *VDU LII*, f. 41, ap. 8, l. 32.

²³ Plačiau žr. GURECKAS, Algimantas. Lietuvių jaunimo politinė veikla Niujorke 1963–1968 m. Lietuvių Jaunimo Antikolonialinė Lyga (LJAL), *Žygis į Jungtines Tautas ir baltiečių Kreipimasis į Jungtines Tautas (BATUN). Oikos: lietuvių migracijos ir diasporos studijos*, 2018, t. 1, Nr. 5, p. 116–118.

neperinama prie platesnės bendros veiklos. Įsijungti į antikolonijinį judėjimą ir įgyti naujų Lietuvos laisvės bylos draugų nesisekė, taigi, jaunimo įkarštis šiek tiek atvėso, nors šios idėjos neatsisakyta ir buvo toliau bandoma megzti kontaktus su naujomis išsivadavusiomis valstybėmis.

Be kitų trumpalaikių ir ilgalaikių LJAL projektų, dar 1963 m. lapkritį buvo įrašytas siekis surengti didelę manifestaciją ir žygį į Jungtines Tautas²⁴. Taip tikėtasi atkreipti Amerikos politikų ir visuomenės dėmesį į Lietuvos ir kitų Baltijos kraštų siekius atgauti nepriklausomybę ir tapti Jungtinių Tautų narėmis. Prie šios idėjos vėl grįžta nepavykus rimčiau įsijungti į antikolonijinį judėjimą. Inicijatyva rengti tokį žygį kilo tarp senosios emigracijos bangos palikuonių, „Lietuvos vyčių“ organizacijos narių²⁵. LJAL idėjai pritarė, ir jos nariai aktyviai įsijungė į rengiamą politinę akciją.

Pasirengimas žygiui į Jungtines Tautas

Iškėlus idėją apie žygį visuomenei atrodė, kad ji teikiama lyg iš šalies – naujų, mažai visuomenei žinomų, dar nematytų žmonių. Vis dėlto pagrindiniai organizatoriai jau buvo dalyvavę politinėse akcijose, buvo vieni pagrindinių Vašingtono demonstracijos²⁶ iniciatorių. Ši patirtis pravertė rengiant naują – lapkričio 13 d. žygį į Jungtines Tautas.

1965 m. birželio 25 d. Niujorke, Apreiškimo parapijos salėje, vykusiame visuomenininkų susirinkime (jame dalyvavo 65 įvairių išėivijos organizacijų ir laikraščių atstovai²⁷) manifestacijai koordinuoti buvo sudarytas organizacinis komitetas, pavadintas Komitetu Lietuvos nepriklausomybei atstatyti (KLNA)²⁸. Toks pavadinimas, anot organizatorių, buvo pasirinktas dėl praktinių sumetimų – galvojant apie bendravimą su

²⁴ Kas yra Lietuvių jaunimo organizacijų federacija? 1963, lapkričio 25. *VDU LII*, f. 41, ap. 8, l. 4.

²⁵ Anot A. Budreckio, pirmasis mintį rengti lietuvių demonstraciją Madisono aikštės parko (angl. *Madison Square Garden*) arenoje 1965 m. gegužės 21 d. iškėlė A. Sniečkus. Ilgai nesvarstę, A. Mažeika ir A. Budreckis pritarė jo pasiūlymui ir ėmėsi jį įgyvendinti. BUDRECKIS, Algirdas. *Žygis į Jungtines Tautas. Tėvynės sargas*, 1966, t. 1, Nr. 27, p. 98.

²⁶ 1965 m. gegužės 15 d. lietuvių studentai (pagrindiniai iniciatoriai – A. Sniečkus, A. Mažeika, A. Budreckis) surengė demonstraciją Vašingtone ir taip išreiškė pritarimą prezidento Lindono Džonsono politikai Vietname.

²⁷ Susirinkime dalyvavo Niujorko ir Naujojo Džersio Lietuvių tarybų atstovai, Amerikos lietuvių kunigų vienybės, pranciškonų ir „Darbininko“, tautininkų ir „Dirvos“, „Lietuvių rezistencinės santarvės“, Lietuvos atgimimo sąjūdžio, Buvusių politinių kalinių sąjungos, „Lietuvos vyčių“, ŠALFASS ir pagrindinių studentų organizacijų atstovai, kurių pavardės vėliau buvo paskelbtos kartu su atsišaukimu į lietuvių visuomenę. KLNA-LVI komisijos pranešimas Nr. 3. *VDU LII*, f. 2, ap. 7, b. 8240-74, l. 3; BUDRECKIS, Algirdas. *Žygis į Jungtines Tautas. Tėvynės sargas*, 1966, t. 1, Nr. 27, p. 101.

²⁸ Angliškas pavadinimas – *Committee to Restore Lithuanian's Independence* (CRLI).

nelietuvių visuomenėmis²⁹. KLNA sudarė penki asmenys: pirmininkas A. Mažeika³⁰, A. Sniečkus³¹, A. Budreckis³², R. Kezys³³ ir J. Miklovas³⁴. Norėta prie organizatorių pritraukti organizacinės ir diplomatinės patirties turintį A. Gurecką³⁵, o, šiam pasitraukus iš koordinatorių, jį pavadavo LJAL vadovas J. Miklovas.

Visi KLNA nariai buvo skirtingo likimo ir patirčių jauni žmonės: pirmieji trys – antrosios ir trečiosios kartos senosios lietuvių emigrantų bangos (Lietuvą palikusios dar XIX a. pabaigoje – XX a. pradžioje) palikuonys, R. Kezys – vienintelis po II pasaulinio karo pasitraukusios (vadinamosios DP, angl. *Displaced Persons*) bangos atstovas, J. Miklovas – žmogus, pasitraukęs iš Lietuvos jau sovietiniais metais. Jaunimo, kaip ir išeivijos, organizacijose būta daug tarpusavio nesutarimų ir konkurencijos. KLNA nariai atstovavo organizacijoms („Lietuvos vyčiams“, skautams), kurios mažiausiai dalyvavo įvairiuose išeivijos ideologinėse, politinėse kovose ir sutarė su įvairių pažiūrų organizacijomis.

²⁹ KLNA-LVI komisijos pranešimas Nr. 2. VDU LII, f. 2, ap. 7, b. 8240-74.

³⁰ Antanas Mažeika gimė 1940 m. balandžio 1 d. Niujorke, biochemikas. Nuo 1956 m. aktyviai dalyvauja „Lietuvos vyčių“ organizacijos veikloje (1958–1961 m. – Bruklino-Kvinso (*Brooklyn-Queens*) skyriaus pirmininkas). Vadovavo lietuvių studentų 1965 m. birželio žygiui Vašingtone, 1965 m. lapkričio 13 d. žygiui į Jungtines Tautas, taip pat dalyvavo nemažai kitų demonstracijų. 1966–1968 m. vedė radijo programos „Laisvės žiburys“ angliškąją laidos dalį. Įvairių lietuvių politinių akcijų organizatorius ir dalyvis.

³¹ Antanas Sniečkus gimė 1936 m. Bruklino. „Lietuvos vyčių“ organizacijos narys, aktyviai jungėsi į įvairius lietuviškus darbus. Vienas iš 1965 m. žygio į Jungtines Tautas iniciatorių ir organizatorių.

³² Algirdas Martynas Budreckis (1937–2000) gimė Niuarke (*Newark*), Niujorke, istorikas, visuomenininkas. Su tėvais buvo grįžęs į nepriklausomą Lietuvą, bet, sovietams ją okupavus, vėl pasitraukė į Vakarus. Studijavo Ratgerso (*Rutgers*) universitete Naujajame Džersyje (1960 m. gavo bakalauro, 1963 m. – magistro, 1965 m. – daktaro laipsnį). 1964–1966 m. skaitė paskaitas Ratgerso universitete, dirbo „Newark Star Ledger“ redakcijoje. Dalyvavo įvairių organizacijų (skautų, „Lietuvos vyčių“, „Neo-Lithuania“, SLA, ALT, JAV LB, ALTS ir kt.) veikloje, bendradarbiavo lietuviškoje spaudoje. Vienas iš LJOF steigėjų, 1965 m. Vašingtono ir Lapkričio 13-osios manifestacijos organizatorius. Nuo 1965 m. – vilniečių atstovas VLIK'o taryboje. Nuo 1966 m. dirbo Pavergtų tautų seimo sekretoriате („ACEN News“ red.). Išvertė kelias knygas į anglų kalbą, 1968 m. išleido knygą apie 1941 m. sukilimą „The Lithuanian National Revolt of 1941“.

³³ Romas Kezys gimė 1930 m. Vištytyje, Vilkaviškio apskrityje, visuomenininkas. Baigė Uchtės lietuvių gimnaziją Vokietijoje, Niujorko miesto kolegiją. Aktyviai veikė skautų organizacijoje, Lietuvių studentų sąjungoje, JAV lietuvių bendruomenėje (LB), bendradarbiavo spaudoje. 1966 m. įsteigė radijo valandą „Laisvės žiburys“, nuo 1970 m. buvo kelionių agentūros „Vytis“ savininkas. Įvairių lietuvių politinių akcijų organizatorius ir dalyvis.

³⁴ Juozas Miklovas gimė 1930 m. Kartenoje, Kretingos apskrityje, geologas. Baigė Vilniaus universiteto Gamtos mokslų fakultetą, dirbo Lietuvos geologijos valdyboje. 1961 m. išvyko į turistinę kelionę į Europą, Paryžiuje išėjo iš viešbučio ir negrįžo – paprašė politinio prieglobsčio, o 1962 m. atvyko į JAV. Nuo 1963 m. dirbo asistentu Niujorke, Rokfelerio (*Rockefeller*) universitete, biochemijos srityje. Atvykęs į JAV, įvairiose lietuvių kolonijose pasakė apie 100 kalbų, davė interviu amerikiečių televizijai ir radijui, 1962 m. JAV kongrese liudijo apie padėtį Lietuvoje. LJAL sumanytojas ir vienas iš kūrėjų, vienas iš BATUN sumanytojų ir steigėjų.

³⁵ Algimantas Petras Gureckas gimė 1923 m. Tauragėje, teisininkas, ekonomistas, visuomenininkas. 1941–1943 m. studijavo Vilniaus universitete teisę, dalyvavo pagrindžio veikloje, 1940–1944 m. – LLKS narys. 1944 m. pasitraukė į Vokietiją, vėliau persikėlė gyventi į JAV. 1949 m. baigė Tiubingeno universitetą (teisės mokslus), 1961 m. – Niujorko universitetą (ekonomiką). Nuo 1968 m. dirbo JAV vyriausiojoje pašto valdyboje Vašingtone. Aktyviai dalyvavo lietuvių visuomeninėje, politinėje veikloje, buvo aktyvus JAV LB, PLB narys, atstovas tarptautiniams reikalams. 1991–1994 m. – Lietuvos misijos prie Jungtinių Tautų Niujorke patarėjas, 1994–1997 m. – Lietuvos ambasados JAV Patariamiosios tarybos narys.

Net pagal dalyvavimą amerikiečių politikoje KLNA išlaikė pusiausvyrą: A. Sniečkus ir R. Kezys buvo nuosaikūs respublikonai, A. Mažeika ir A. Budreckis – nuosaikūs demokratai³⁶. Tad iš skirtingų emigracijos bangų atstovų ir organizacijų sudarytas KLNA turėjo nustumti į nuošalę bet kokius nesutarimus ir atmesti galimybę, kad įvairūs politiniai ar ideologiniai oponentai nepritars šiai akcijai. Komiteto pirmininku buvo išrinktas A. Mažeika – charizmatiška asmenybė, gebėjusi uždegti jaunimą, be to, jį palaikė skirtingų bangų emigrantai: senieji (nes yra *grynorijų* vaikas), jaunesni, jau gimę JAV (nes nenutolo nuo bendruomeninės veiklos, į ją įsitraukia ir su visais susikalba), ir DP kartos jaunimas (jei net „čia gimusieji, amerikiečiai, taip rūpinasi Lietuva, tai kaip gi *dipukai* gali likti nuošalėje“)³⁷. Organizatoriams reikėjo moralinio autoriteto, žmogaus, turėjusio didelę įtaką visuomenėje, – tam puikiausiai tiko prelatas Jonas Balkūnas, tapęs KLNA garbės pirmininku.

Planuojant būsimo žygio datą paaiškėjo, kad Madisono aikštės parko salė laisva tik rugsėjo pradžioje, lapkričio 13 ir 27 dienomis. Buvo pasirinkta lapkričio 13-oji, nes iki rugsėjo trūko laiko pasirengti, o lapkričio 27 d. sutapo su Padėkos dienos savaitgaliu, taigi, žygiui į JT netiko³⁸.

Žygio idėja iš karto susilaukė didžiulio entuziazmo ir visuomenės (senosios ir naujosios bangos emigrantų, jaunimo ir vyresniųjų) susidomėjimo. Pirmiausia KLNA bandė ieškoti pagrindinių lietuvių politinių organizacijų paramos rengiamam žygiui. Susisiekus su organizacijų atstovais jaunimui neretai tekdavo susidurti su nepasitikėjimu, atsakinėti į klausimus: „Iš kur jūs išdygote?“, „Kodėl toks banderiškas vardas?“, „Veiksnių leidimą ar turite?“³⁹ ir pan. Pagrindinės lietuvių organizacijos VLIK'as ir ALT atsargiai žvelgė į naująją organizaciją ir jaunimo akciją, kiti kalbėjo: „bet koks naujas žygis, ypač į Jungtines Tautas, neturi nustelbti jau pradėtų žygių“⁴⁰. Buvo jaučiamas politinių organizacijų susirūpinimas, kad naujasis komitetas netaptų dar vienu, su kitais konkuruojančiu politiniu veiksmu. KLNA išsipareigojo po manifestacijos užbaigti savo veiklą ir likviduotis⁴¹. Patikintos, kad komiteto veikla apsiribos tik surengta manifestacija, lietuvių politinės organizacijos sutiko remti jaunimo akciją. VLIK'as leido žygio organizatoriams įsikurti savo patalpose, naudotis savo adresu, telefonais, kita turima medžiaga ir šaltiniais⁴². Greitai organizatoriai sulaukė daugelio lietuvių organizacijų (nuo kairiųjų iki dešiniųjų,

³⁶ BUDRECKIS, Algirdas. Žygis į Jungtines Tautas. *Tėvynės sargas*, 1966, t. 1, Nr. 27, p. 99.

³⁷ Ten pat, p. 99–100.

³⁸ Ten pat, p. 98–99.

³⁹ 1966 06 14. Juozo Miklovo laiškas Kornelijui Bučmiui, „Darbininko“ redaktoriui ir „Darbininko“ skaitytojams. *VDU LII*, f. 41, ap. 7, l. 1.

⁴⁰ BRAŽĖNAS, Vilius. Laisvės keliu: ar vienas žygis reiškia atsisakymą nuo kito? *Darbininkas*, 1965, liepos 28.

⁴¹ KLNA – LVI komisija. Pranešimas Nr. 2. *VDU LII*, f. 2, ap. 7, b. 8240-74, l. 1; BALKŪNAS, Jonas. Baltijos tautų bendra veikla laisvinimo kovoje. *Dirva*, 1967, spalio 9, p. 1.

⁴² KLNA – LVI komisija. Pranešimas Nr. 12. *VDU LII*, f. 2, ap. 7, b. 8240-74, l. 1; GURECKAS, Algimantas. Lietuvių jaunimo politinė veikla Niujorke 1963–1968 m. Lietuvių Jaunimo Antikolonialinė Lyga (LJAL), *Žygis į Jungtines Tautas ir baltiečių Kreipimasis į Jungtines Tautas (BATUN)*. *Oikos: lietuvių migracijos ir diasporos studijos*, 2018, t. 1, Nr. 5, p. 119.

nuo *dipukų* organizacijų iki *grynorių*) palaikymo: žygiui į JT oficialiai pritarė ALT, Rezoliucijoms rengti komitetas, Lietuvių bendruomenė, VLIK'as, Krikščionių demokratų sąjunga, socialdemokratai, Lietuvių fronto bičiuliai, Susivienijimas lietuvių Amerikoje, Lietuvių Romos katalikų susivienijimas Amerikoje, Lietuvių studentų sąjunga, ateitininkai, neolitanai, „Lietuvos vyčiai“, skautai akademikai, „Lietuvių kunigų vienybė“ ir Vilniaus krašto lietuvių sąjunga⁴³.

KLNA pasiskirstė darbais: R. Keziui teko rūpintis finansų, informacijos rengimo lietuvių ir kitomis (išskyrus anglų) kalbomis reikalais, A. Sniečkui – amerikiečių informavimu per spaudą, radiją ir televiziją, A. Budreckiui – dokumentacijos ir sekretoriato reikalais, J. Miklovui – santykiais ir kontaktais su JT komisijomis ir organizacijomis, A. Mažeika susitelkė į teisinę manifestacijos pusę, programos rengimą ir jaunimo telkimą.⁴⁴ Vėliau žygio organizatoriai pasakojo, kad organizacinis darbas pareikalavo daug laiko ir pastangų, tekdavo aukoti ne tik asmeninį laiką, bet ir darbą, ne kartą dėl pašalinių darbų sulaukti darbdavių priekaištų ir įspėjimų⁴⁵.

Žinoma, tokio masto žygiui surengti neužteko penkių žmonių įdirbio. Sulaukta daug talkininkų, kurie įsijungė į paruošiamuosius darbus. Buvo sudaryta 16 komisijų įvairiems techniniams, informacijos sklaidos (tarp lietuvių ir svetimųjų), teisiniams, finansų telkimo ir kt. darbams. Į pagalbą pasitelkta profesionalų, pvz., žurnalistas V. Rastenis, teisininkas B. Bieliukas, darbo su JT patirties turintis A. Gureckas, J. Kazickas⁴⁶ ir kiti.

Vien Niujorke veikiantis organizacinis komitetas negalėjo išjudinti platesnės Amerikos lietuvių visuomenės, dėl to būtinas buvo kitų rajonų, mažesnių bendruomenių palaikymas. „Komiteto žygis pavyks tik tada, kai ir Jūsų kolonija įsijungs į darbą“⁴⁷, rašė KLNA, kreipdamasis į lietuvių kolonijų visuomenės veikėjus, lyderius ir ragindamas visus įsijungti į bendrą darbą. Buvo skatinama dirbti su visais – *gynoriais, amerikoniais, dipukais*, kad ir kur jie būtų gimę – Lietuvoje, Amerikoje ar dar kitur, kad ir kuria kalba kalbėtų – lietuviškai, angliškai ar kitomis kalbomis⁴⁸. Visi buvo kviečiami dirbti

⁴³ BUDRECKIS, Algirdas. Žygis į Jungtines Tautas. *Tėvynės sargas*, 1966, t. 1, Nr. 27, p. 101.

⁴⁴ ČEKIENĖ, Emilija. Lapkričio 13 manifestacijos organizatoriai pasakoja. *Dirva*, 1965, gruodžio 8, p. 4.

⁴⁵ A. Mažeika – chemikas, biologas. Atlikdamas laboratorinius tyrimus, nuolat atsiliepdavo telefonu, dėl to sulaukė savo viršininko priekaištų ir bijojo prarasti darbą; A. Budreckis, dirbdamas vienoje amerikiečių redakcijoje, sulaukdavo nemažai vyr. redaktoriaus priekaištų dėl pašalinių darbų ir telefono skambučių (nesuprantama kalba), taip pat apleido savo dėstomas paskaitas universitete ir gavo dekanų įspėjimą; A. Sniečkus dirbo verslo srityje ir taip pat darbo metu užsiimdavo kitais reikalais. ČEKIENĖ, Emilija. Lapkričio 13 manifestacijos organizatoriai pasakoja (2). *Dirva*, 1965, gruodžio 10, p. 4.

⁴⁶ Juozas Kazickas prisidėjo ne tik savo lėšomis (buvo vienas didžiausių akcijos rėmėjų bei mecenatų), bet ir asmeniniais kontaktais su įtakingais JAV asmenimis: kvietė kalbėtojų ir padėjo rinkti parašus po kreipimusi į Jungtines Tautas. ČEKIENĖ, Emilija. Lapkričio 13 manifestacijos organizatoriai pasakoja. *Dirva*, 1965, gruodžio 8, p. 4.

⁴⁷ Komiteto Lietuvos nepriklausomybei atstatyti instrukcijos ir nurodymai vietiniam aktyvui. *VDU LII*, f. 6, ap. 10, b. 801, l. 2.

⁴⁸ KLNA – LVI komisija. Pranešimas Nr. 3. *VDU LII*, f. 2, ap. 7, b. 8240-74, l. 2.

kartu, kai „bendradarbiu gali būti bet kuris lietuvis, pasiryžęs aktyviai siekti Lietuvos nepriklausomybės ir dėl jos aukotis“⁴⁹. Kreiptasi į įvairias organizacijas ir jų lyderius, jaunimo atstovus, parapijose dirbančius kunigus (katalikus ir protestantus), lietuvišką spaudą ir radiją, buvo raginama prisidėti prie bendro reikalo lėšomis, darbu ir žygio populiarinimu. Visuomenė nežinojo, kas yra KLNA, kokie žmonės organizuoja žygį, ko siekia. Susirašinėjimas negalėjo pasiekti toliau įsikūrusių bendruomenių ir ilgai užtrukdavo, todėl KLNA nariai pradėjo keliauti po įvairias lietuvių kolonijas: aplankė Naująją Angliją, Čikagą, Pensilvanijos miestus, pasiekė tolimesnes lietuvių kolonijas, net Kanadą. Per vietos kunigus, spaudos darbuotojus organizuodavo susitikimus, aiškino apie žygį, padėdavo susiburti vietos komitetui, bet vėliau į vietos bendruomenės darbus nesikišdavo. Daug dėmesio žygininkai skyrė anksčiau stipriems ir jau beveik užmirštiems lietuvių židiniais Pensilvanijoje (Šenandoa slėniui (*Shenandoah Valley*), Vajomingo (*Wyoming*), Vilks Bario (*Wilkes-Barre*) ir kt. miestelių lietuvių bendruomenėms), buvo bandoma juos prakalbinti „jų kalba“ ir taip „pažadinti Pensilvanijos lietuvių jaunimo teberusenčius lietuviškus jausmus, paskatinti juos dalyvauti lietuvių manifestacijoje dėl jų tėvų ir protėvių tėvynės“⁵⁰. Taigi, KLNA nebuvo beveidė, nežinoma, tolimesnė „valdžia“, bet ateinanti ir kalbanti su paprastais žmonėmis, sava, „liaudies“ atstovė. Tokia taktika davė vaisių: per trumpą laiką įvairiose vietovėse buvo sukurti 46 aktyvai (komitetai), kuriuose aktyviai veikė nuo 400 iki 600 „žygeivių“, besirūpinančių vietos bendruomenės telkimu, finansų rinkimu, dalyvių telkimu⁵¹. Gerai suorganizuota informacinė akcija pagelbėjo ne tik burti talkininkus ir būsimus žygio dalyvius, bet ir rinkti aukas žygiui į JT: pradžioje gana vangiai, bet vėliau aukos plaukte plaukė iš įvairių vietovių; aukojo paprasti žmonės ir įvairios organizacijos nuo kelių iki kelių šimtų dolerių.⁵²

Organizatoriai puikiai suvokė geros reklamos ir informacijos galią. Į pagalbą pasitelkti vietos kunigai, raginimai iš sakyklų, žygio idėjos platinimas per bažnyčias ir parapijos biuletenius organizatoriams neabejotinai suteikė svarbos. Kunigai ir parapijos ypač prisidėjo telkiant Pensilvanijos gyventojus: iš Pensilvanijos Skrantono (*Scranton*), Vajomingo, Vilks Bario ir kt. miestelių į žygį atvažiavo net 10 autobusų – 400 žmonių, daugelis nemokantys nė vieno lietuviško žodžio.⁵³ Žygiui reklamuoti buvo puikiai panaudota lietuviška žiniasklaida – laikraščiai, kuriuose buvo nuolat skelbiama informacija apie pasirengimą žygiui, taip pat mažesnių vietovių leidiniai, radijo programos. Į pagalbą pasikviestas gerai žinomas žurnalistas V. Rastenis ėmėsi koordinuoti ir organizuoti spaudos ir informavimo darbus, rengė informacinius tekstus ir siūsdavo į spaudos leidinius⁵⁴.

⁴⁹ Komiteto Lietuvos nepriklausomybei atstatyti instrukcijos ir nurodymai vietiniam aktyviui. *VDU LII*, f. 6, ap. 10, b. 801, l. 2.

⁵⁰ KLNA – LVI komisija. Pranešimas Nr. 4. *VDU LII*, f. 2, ap. 7, b. 8240-74, l. 4.

⁵¹ BUDRECKIS, Algirdas. Žygis į Jungtines Tautas. *Tėvynės sargas*, 1966, t. 1, Nr. 27, p. 102.

⁵² KLNA – LVI komisija. Pranešimas Nr. 22. *VDU LII*, f. 2, ap. 7, b. 8240-74, l. 11.

⁵³ ČEKIENĖ, Emilija. Lapkričio 13 manifestacijos organizatoriai pasakoja. *Dirva*, 1965, gruodžio 8, p. 4.

⁵⁴ Lapkričio 13 manifestacijos finansai ir informacija. Romo Kezio ataskaitinis pranešimas lietuvių visuomenei, skaitytas gruodžio 18 d. visuomenės atstovų susirinkime Brooklyne. *Dirva*, 1965, gruodžio 31, p. 3.

Pagrindinis žygininkų šūkis „Esam laisvi – netylėkim“ taip pat puikiai tiko visuomenei telkti:

„Žiūrėkim į padėtį blaviai: tik mes patys reikalausim Lietuvos klausimo iškėlimą Jungtinėse Tautose, tik mes patys pramušim tylos uždangą. Niekas mūsų nerems, jei mes patys nepademonstruosim, kad kiekvienam lietuviui rūpi Lietuvos byla. TIK VALINGA IR VIENINGA LIETUVIŲ MANIFESTACIJA PAVEIKS PASAULIO SĄŽINĘ IR SUKELS PLATESNĮ DOMĖJIMĄSI LIETUVOS REIKALAIS.“⁵⁵

„Kaip pasirodysime prieš Amerikos valdžią, visuomenę, televiziją, spaudą ir radiją? Kaip stiprūs užjūrio lietuviai ir ar mūsų balsas, reikalaujantis laisvės, bus pakankamai galingas pasiekti amerikiečių mases?“⁵⁶

„Tenelieka nė vieno galinčio vykti į New Yorką lietuviu namie! Kas negali dėl darbo ar kitų kliūčių, tegu paveda savo misiją kitam lietuviui: studentui, pensininkui. Tai mūsų šventa pareiga.“⁵⁷

Tai – tik keletas citatų iš gerai organizuotos propagandinės informacinės akcijos ir nuolatinių raginimų spaudoje telktis bendrai akcijai – žygiui į Jungtines Tautas. Ilgesni straipsniai ir trumpos žinutės, nuolatiniai raginimai prisijungti, pranešimai apie konkrečių vietovių bendruomenių, organizacijų ar net pavienių asmenų paramą žygininkams⁵⁸ didino žygio rėmėjų gretas, skatino kiekvieną nelikti nuošalėje ir prisidėti – jei ne dalyvavimu, tai bent nedidele simboline auka ar parama.

Netrukus buvo nutarta į rengiamą akciją įtraukti kaimynus latvius ir estus, tikintis, kad keliant visų Baltijos kraštų klausimą (ne vienos mažos valstybės Lietuvos) pavyks labiau pritraukti Vakarų pasaulio dėmesį, be to, padidinti planuojamo žygio dalyvių skaičių. Į komitetą buvo įtrauktas latvių atstovas gydytojas Dzintars Paegle ir estas Victoras Vincmanas (tiesa, jau po žygio). Anot A. Gurecko, pritraukti latvių ir estų organizatoriams sekėsi gana sunkiai. Tarp lietuvių, ypač politinių organizacijų, vyravo nepasitikėjimas jaunimo akcija, dar daugiau priešiško, kartų konflikto ir nepasitikėjimo sulaukta pakvietus prisidėti latvius ir estus. Latvių diplomatai, Latvijos laisvės komitetas ir pagrindinė organizacija „Amerikas Latviešu Apvienība“ („Amerikos latvių sąjunga“) laikėsi nuošaliai ir nepritarė akcijai, bent jau nesutiko, kad jų vardas būtų siejamas su manifestacijos rengimu. Savo atsakomybe latvių jaunimas sudarė komitetą (pirmininkas

⁵⁵ Įvykiai ir komentarai. *Mūsų vytiš*, 1965, Nr. 3, p. 115.

⁵⁶ JURKUS, Juozas. Lapkričio 13 manifestacijos reikalai. *Dirva*, 1965, lapkričio 1, p. 3.

⁵⁷ SAURIMAS, V. Detroito lietuviai ruošiasi į New Yorką. *Dirva*, 1965, lapkričio 1, p. 3.

⁵⁸ Pvz., Detroito fabrike dirbantys lietuviai Antanas Mikalkėnas ir Stasys Petrauskas, negalėdami išeiti iš darbo, davė po 50 dolerių (kelionės iš Detroito į Niujorką ir maisto išlaidoms), kad vietoj jų galėtų nuvykti koks nors studentas. SAURIMAS, V. Detroito lietuviai ruošiasi į New Yorką. *Dirva*, 1965, lapkričio 1, p. 3.

Dzintars Paegle, nariai Ivars Berzinš, Dzintra Bungs, Uldis Grava ir kun. Norberts Trepša) ir prisijungė prie organizuojamo žygio į Jungtines Tautas: telkė latvių jaunimą, propagavo žygį latvių spaudoje, rinko lėšas, platino bilietus į renginį. Estų atstovų ir politinės vadovybės nuomone, tokia rengiama politinė akcija galėjusi pakenkti estų vykdomai kovai už nepriklausomybę ir nesiderino su tuometine Amerikos politika, todėl atsisakyta dalyvauti ir remti žygį į Jungtines Tautas. Panašu, kad visuomenė laikėsi vadovybės nurodymų, tik viename estų jaunimo leidžiamame laikraštyje pasirodė informacijos apie manifestaciją. Latvių demonstracijoje dalyvavo apie 1 200, estų buvo apie 80 (t. y. nelabai daug, nors jų bendruomenė Niujorke buvo ne ką mažesnė nei latvių). Estai neprisidėjo prie žygio ir jo neboikotavo, bet po manifestacijos į komitetą atėjo būrelis estų, pasisiūlė į pagalbą ir aktyviai įsijungė į tolesnę veiklą⁵⁹.

Nepaisant iškilusių sunkumų, manifestacija atnaujino ir sustiprino broliškų tautų – lietuvių, latvių, estų – bendradarbiavimą ir parodė, kiek mažai žinoma apie kitų Baltijos tautų veiklą. „Esame iš labai artimų tautų, gyvename tose pačiose sąlygose ir susiduriame su panašiais uždaviniais, o sprendžiame juos atskirai, nesidalindami savo idėjomis ir patirtimis“, rašė prel. J. Balkūnas.⁶⁰ 1965 m. lapkričio 13 d. manifestacijoje dalyvavo atstovų iš visų Baltijos šalių su savo plakatais, vėliavomis, moterys buvo apsirengusios tautiniais drabužiais. Tęsiant pradėtą veiklą ir įkūrus organizaciją BATUN, lietuvių sekcija joje jau buvo silpniausia, o latviai ir estai labai aktyviai įsijungė į organizacijos veiklą, ją rėmė ir vertino.

„Laisvės žygis“ ir veikla po jo

Siekiant pritraukti platesnės amerikiečių visuomenės dėmesį buvo parengtas atsišaukimas į Jungtinių Tautų sąžinę. Buvo atspausdinta pusanatro tūkstančio jo kopijų ir su individualiais prašymais (pasirašytais KLNA garbės pirmininko prel. J. Balkūno) išsiųsta įžymiems Amerikos asmenims, kviečiant prisidėti prie atsišaukimo. Pirmasis pritarimą ir savo parašą atsiuntė buvęs JAV viceprezidentas Ričardas Niksonas, per kelias dienas buvo gauta dar daugiau žymių asmenų parašų⁶¹. Prieš žygį buvo nupirktas sekmadienio 1965 m. lapkričio 7 d. dienraščio „The New York Times“ puslapis, jame išspausdintas

⁵⁹ Algimanto Gurecko pranešimas: Latvių ir estų įnašas žygyje į Jungtines Tautas. 1966 sausio mėn. *VDU LII*, f. 41, ap. 1.

⁶⁰ BALKŪNAS, Jonas. Baltijos tautų bendra veikla laisvinimo kovoje. *Dirva*, 1967, spalio 9, p. 2.

⁶¹ KLNA – LVI komisija. Pranešimas Nr. 26. *VDU LII*, f. 2, ap. 7, b. 8240-74, l. 12.

atsišaukimas „The Baltic Question, An Appeal to the Conscience of the United Nations“, kurį pasirašė 130 JAV politikų ir kitų žymių asmenų⁶².

Nepaisydamas blogo oro, 1965 m. lapkričio 13 d. į Niujorką iš visos Amerikos, daugiausia iš rytinio pakraščio valstijų – Pensilvanijos, vadinamosios Naujosios Anglijos, Naujojo Džersio, Baltimorės, Marilando, Čikagos ir t. t., pradėjo rinktis jaunimas. Vieni atvyko savo automobiliais, kiti – išnuomotais autobusais, kai kurie – traukiniais. Madisono aikštės parko auditorija užsipildė, nors vietomis buvo matyti tuščių vietų (arenoje telpa apie 20 tūkstančių žmonių, renginyje dalyvavo apie 11–12 tūkstančių⁶³). Buvo sugiedoti Amerikos, Estijos, Latvijos ir Lietuvos himnai, kalbėjo lietuvių ir amerikiečių politikai: maldą už Baltijos tautų laisvę vedė Raymondas J. Swordsas JS., kalbėjo senatoriai Frankas J. Lausche'as ir Karlas E. Mundtas, kongresmenas Johnas J. Rooney's; prezidento patarėjas Charlesas A. Horsky's dėl blogo oro buvo priverstas išlipti iš lėktuvo Filadelfijoje, iš ten telefonu perskaitė prezidento Lindono B. Džonsono sveikinimą Baltijos tautoms; programą vedė Leo Charne'as. Taip pat buvo atliktos kelios lietuvių dainos, sušokta tautinių šokių⁶⁴. Po tokios iškilmingos įžangos buvo priimta deklaracija ir kreipimasis į Jungtines Tautas. Po to dalyvių eiseną su vėliavomis ir plakatais tvarkingai patraukė JT būstinės link. Eisenoje dalyvių padaugėjo: prisijungė pavėlavusieji ir Madisono aikštės parko arenoje nebuvę žmonės, eiseną užtvindė visą 48-ąją gatvę. Protesto dalyvių eiseną užtruko apie valandą. Kadangi prie JT būstinės pastato neleidžiama būriuotis, žygeiviai protestavo kitoje gatvės pusėje. Orkestrui palydinti buvo sugiedoti Lietuvos, Latvijos ir Estijos himnai, šių trijų tautų atstovai pasakė po trumpą kalbą, specialią šiai dienai skirtą maldą perskaitė prel. J. Balkūnas, trijų Baltijos šalių vėliavos buvo simboliškai nuneštos iki JT pastato durų⁶⁵. Pasibaigus demonstracijai ir dalyviams skirstantis, būrelis lietuvių

⁶² An Appeal to the Conscience of the United Nations. *The New York Times*, 1965, lapkričio 7, p. 9. Atišaukimą pasirašė 47 kongresmenai, 8 senatoriai, 7 gubernatoriai, 10 vyskupų, keli didžiųjų miestų burmistrai ir nemažai viešajame gyvenime gerai žinomų žmonių, tokių kaip Ričardas Niksonas, Williamas Knowlandas, admiras Arthuras Radfordas, Robertas Andersonas, Johnas Richardsonas Jaunesnysis ir kt. KOJELIS, Juozas. Lapkričio 13 manifestacija. *Aidai* [interaktyvus]. 1965, Nr. 10 [žiūrėta 2018 11 08]. Prieiga per internetą: <http://www.aidai.eu/index.php?option=com_content&view=article&id=4348:mi&catid=265:1965%2010&Itemid=325>.

⁶³ ŽIČKUS, Paulius. Nesustokit gerai pradėję. Garbė tiems, kurie žygį organizavo. *Draugas*, 1965, lapkričio 29, p. 3, 5.

⁶⁴ Meninėje programoje 100 šokėjų grupė sušoko lietuviškų tautinių šokių. Dalyvavo Bostono tautinių šokių ansamblis, Niujorko tautinių šokių grupė, Voterberio (*Waterbury*) „Sūduvos“ šokėjai, Filadelfijos „Žilvino grupė“. Jungtinei grupei vadovavo Jadvyga Matulaitienė. Solistė Irena Stankūnaitė, akordionistas Charkesas Daubaras ir orkestras atliko lietuviškų muzikos kūrinių. Programai vadovavo Leo Charne'as, tarptautinės pagalbos organizacijos „Research Institute of America“ pirmininkas. Lapkričio 13 manifestacijos programa. *Dirva*, 1966, lapkričio 10, p. 3.

⁶⁵ Turime kovoti prieš komunizmą ten, kur jis yra, jei norim atgauti Baltijos kraštams laisvę. *Draugas*, 1965, lapkričio 16, p. 1, 6.

akademikų skautų (keturi vaikinai ir šešios merginos⁶⁶), paraginti latvio Dzintars'o Paegle'io patraukė į Jungtinių Tautų pastatą. Kaip eiliniai lankytojai jie galėjo įeiti į lankytojų galeriją. Tuo metu ten vyko posėdis. Rodezijos atstovui baigus kalbėti, lietuviai, pasinaudoję pertraukėle, pradėjo skanduoti: „Admit the Baltic States to the UN“ („Priimkite Baltijos valstybes į Jungtines Tautas“). Žinoma, tuoj pat atbėgo policija ir apsaugininkai, skautai buvo apklausti ir išvesti iš JT pastato. Taip bent simboliškai jaunimui pavyko „įnešti Baltijos kraštų klausimą į Jungtines Tautas“. Dauguma žygio dalyvių išsiskirstė ir sugrįžo į namus, dalis dar liko Niujorke ir dalyvavo susipažinimo vakare tėvų pranciškonų vienuolyno Jaunimo namuose, aptarė įvykusių demonstraciją ir ateities planus.⁶⁷

Žygio organizatoriai ir dalyviai tikėjosi, kad šiuo žygiu pavyks iškelti Baltijos kraštų klausimą, atkreipti Amerikos ir kitų šalių politikų, platesnės visuomenės ir, žinoma, didžiosios amerikiečių spaudos dėmesį. Todėl ryte jų laukė nemažas nusivylimas: paėmę į rankas „The New York Times“, jie nerado jokios žinutės ar komentaro. Visa didžioji amerikiečių spauda lyg susitarusi tylėjo ir ignoravo baltiečių žygį, nors tuo metu nebuvo kokių nors įvykių, kurie būtų vertę spaudą nustumti žygį į šalį⁶⁸. Kai kur („Herald Tribune“, „Daily News“, „Journal American“, „The Tablet“, „Sunday News“ ir kt.) pasirodė trumpų žinučių, nuotraukų ir informacijos apie įvykusių demonstraciją, joje kalbėjusius amerikiečių politikus. Vėliau laikraštyje „Draugas“ bandyta suskaičiuoti, kiek kuriame laikraštyje buvo skirta eilučių šiai demonstracijai⁶⁹, tačiau pačius organizatorius tai mažai paguodė – didžiosios spaudos dėmesio patraukti nepavyko.

Kita vertus, sulaukta didžiulio lietuvių visuomenės palaikymo. Nors būta kritikos (daugiausia iš komunistinės „Vilties“ ir kairiųjų „Naujienų“⁷⁰), dauguma gyrė jaunimo surengtą akciją – laiku ir sumaniai suorganizuotą informacinę propagandinę akciją, išreklamavusią visą žygį, jaunimą už puikią renginio programą ir tvarkingai vestą demonstraciją⁷¹. Žygininkai visą laiką jautė visuomenės paramą. Kai kurie rezultatai viršijo organizatorių lūkesčius, kiti buvo ne tokie reikšmingi. Rengdami žygį į JT, organizatoriai planavo į demonstraciją surinkti 20–26 tūkst. žmonių⁷², pavyko surinkti

⁶⁶ Janina Talat-Kelpšaitė-Prapuolenienė, Rūta Domarkaitė-Grigienė, Giedrė Galinytė-Pancylienė, Živilė Paliliūnaitė-Simaitienė, Aušra Kubiliūtė, Vacys Garbonkus, Uogintas Kubilius, Jurgis Šembergas, Virginija Bobinaitė-Žukauskienė ir Bronius Andriukaitis. *Žygis į Jungtines Tautas. Mūsų vytis*, 1965, Nr. 4, p. 136–138; BIELSKIENĖ, Danguolė. Praeities atgarsis. *Draugas*, 2007, lapkričio 7, p. 2.

⁶⁷ MIKLOVAS, Juozas. *Žygis į Jungtines Tautas už Lietuvą tik pradėtas. Draugas*, 1965, lapkričio 18, p. 1.

⁶⁸ GURECKAS, Algimantas. Lietuvių jaunimo politinė veikla Niujorke 1963–1968 m. Lietuvių Jaunimo Antikolonialinė Lyga (LJAL), *Žygis į Jungtines Tautas ir baltiečių Kreipimasis į Jungtines Tautas (BATUN). Oikos: lietuvių migracijos ir diasporos studijos*, 2018, t. 1, Nr. 5, p. 121.

⁶⁹ Laisvės demonstracijų atgarsiai. *Draugas*, 1965, lapkričio 23, p. 3.

⁷⁰ „Naujienos“ ir „Vilnis“ ir toliau niekina laisvės žygį. *Draugas*, 1965, lapkričio 27, p. 3.

⁷¹ ŽIČKUS, Paulius. Nesustokit gerai pradėję. Garbė tiems, kurie žygį organizavo. *Draugas*, 1965, lapkričio 29, p. 3, 5.

⁷² Komiteto Lietuvos nepriklausomybei atstatyti instrukcijos ir nurodymai vietiniam aktyvui. *VDU LII*, f. 6, ap. 10, b. 801, l. 2; BUDRECKIS, Algirdas. *Žygis į Jungtines Tautas. Tėvynės sargas*, 1966, t. 1, Nr. 27, p. 100–101.

mažiau – apie 13 tūkst., bet ir šis skaičius buvo didelis pasiekimas. Visuomenės paramą geriausiai išreiškė gausi finansinė parama (planuota surinkti 30 tūkst. dolerių, surinkta beveik 65 tūkst. dolerių). KLNA akcijos pradžioje teko paimti paskolų, užstatyti namus, pasiskolinti iš kitų organizacijų, vėliau pradėjo plaukti lietuvių aukos. Renkant lėšas buvo pardavinėjami bilietai į Madisono aikštės parko areną (po 1, 2 arba 3 dol.), taip pat platinami pagaminti specialūs manifestacijos ženkleliai „Restore Lithuania’s Independence“ (po 25 centus), renkamos aukos, siunčiami laiškai žinomiems verslininkams, mecenatams ir t. t. Nuo rugsėjo kasdien į kasą įplaukdavo po 700–1 000 dolerių, o iki gruodžio 15 d. KLNA surinko 64 652,37 dolerių. Daugiausia paramos gauta iš Niujorko (12 400 dol.) ir Ilinojaus valstijų (8 600 dol.), nemažai aukų atkeliavo iš kitų bendruomenių: Masačusetso (6 000 dol.), Konektikuto (4 500 dol.), Ohajo (3 700 dol.), Naujojo Džersio (3 600 dol.), Kanados (3 500 dol.), Mičigano (3 000 dol.), Pensilvanijos (2 600 dol.), Kalifornijos (1 400 dol.). Sulaukta aukų net iš kitų žemynų: 25 dolerių iš Afrikos, 10 dolerių iš Venesuelos ir 5 doleriai iš Vokietijos.⁷³ Atskaičius žygio išlaidas (50 162,15 dol.⁷⁴), kasoje liko 14 490,22 doleriai, kuriuos buvo nuspręsta padėti į banką, neišleisti, bet panaudoti iškilus specialių Lietuvos laisvinimo darbų.⁷⁵

Nors žadėta, kad KLNA veikla apsiribos žygio suorganizavimu, po Lapkričio 13-osios demonstracijos veikla nenutrūko. Nutarta aplankyti visų JT narių nuolatines misijas ir įteikti joms manifestacijos deklaraciją, atsišaukimą ir porą memorandumų. Tuo metu JT priklausė 114 valstybių, taigi laukė labai daug darbo: buvo sudarytos 3–5 žmonių delegacijos (stengiantis, kad įeitų atstovai iš visų trijų Baltijos tautų), ir jos lankydavosi įvairiose misijose. Vienur jaunimas buvo maloniai priimtas, buvo išreikšta užuojauta dėl Baltijos kraštų okupacijos ir pritarta jų laisvės siekiui, kitur memorandumai buvo tik priimti, o bendravimo stokota, dar kitos misijos atsisakė priimti jaunimo atstovus. Palankiausiai delegaciją sutiko kinai ir lenkai (didelei lietuvių nuostabai), suomiai prieš delegacijos vizitą per pažįstamus estus paprašė nesikreipti, nes turėtų atsisakyti priimti delegaciją, nors ir pritaria baltiečių siekiams. Bulgariai tik priėmė delegaciją suprato, kad apsiriko – tikėjosi, kad delegacija atvyko ši sovietinės Lietuvos, – ir greitai užbaigė

⁷³ Lapkričio 13 manifestacijos finansai ir informacija. Romo Kezio ataskaitinis pranešimas lietuvių visuomenei, skaitytas gruodžio 18 d. visuomenės atstovų susirinkime Brooklyne. *Dirva*, 1965, gruodžio 31, p. 3.

⁷⁴ Daugiausia buvo išleista Madisono aikštės parko arenos nuomai (14 200 dol.) ir 1965 m. lapkričio 7 d. dienraščio „The New York Times“ puslapiui, kuriame buvo išspausdintas atsišaukimas „The Baltic Question, An Appeal to the Conscience of the United Nations“ (7 200 dol.). Propagandai ir leidiniams išleista 9 300 dolerių, tarnautojų atlyginimams (KLNA vienu metu turėjo 4 apmokamus tarnautojus) – 2 500 dolerių, kelionėms – 940 dolerių, paimtų paskoloms apmokėti – 9 600 dolerių. Lapkričio 13 manifestacijos finansai ir informacija. Romo Kezio ataskaitinis pranešimas lietuvių visuomenei, skaitytas gruodžio 18 d. visuomenės atstovų susirinkime Brooklyne. *Dirva*, 1965, gruodžio 31, p. 3.

⁷⁵ Ten pat, p. 3.

priėmimą. Kai kuriose misijose gauti memorandumai buvo peržiūrėti, saugiai padėti į archyvą, kai kur – paprasčiausiai išmesti į šiukšlių dėžę⁷⁶.

Paaikėjo, kad JT misijos bus lankomos ilgiau, nei planuota: kai kurių misijų atstovai, susidūrę su nauja ir nepatogia problema, išsisukinėjo, atidėliojo priimti delegacijas, siūlė antrą audienciją vėliau, kai galės informuoti apie savo valstybių nuostatą Baltijos valstybių klausimu⁷⁷. Idėjai įgyvendinti įtakos turėjo ir ribotas akcijos dalyvių skaičius: dauguma misijas lankusių jaunuolių buvo studentai arba dirbantys, dažnai užsiėmę žmonės, tad po kelių delegacijų jų dalyvių skaičius dar labiau sumažėjo. 1966 m. vasarį aplankius 80 JT misijų, delegacijų veikla nutrūko, tačiau liko ne tik neužbaigtas darbas, bet ir nemažai sukauptos informacinės medžiagos bei patirties, kurią norėta kam nors perduoti, kad veikla būtų tęsiama.

Jaunimas džiaugėsi žygio į Jungtines Tautas rezultatais: buvo primintas Baltijos kraštų klausimas, informacija pasiekė ne tik JAV, bet ir kitų kraštų politikus, kitas JT šalis nares. Vien atsišaukimą laikraštyje „The New York Times“ galėjo pamatyti keliolika milijonų žmonių JAV ir kituose kraštuose⁷⁸. Vis dėlto jaunimas puikiai suprato, kad tai – tik trumpalaikis poveikis, vienkartinis priminimas, kuris neturės didesnės įtakos, jei nebus nuolat, sistemingai ta kryptimi dirbama. Norint reikšmingesnių rezultatų ir didesnio poveikio reikia nuolatinių kontaktų, lankytis JT misijose, informuoti jas apie Baltijos kraštų padėtį ir bandyti palankiai iškelti Baltijos valstybių nepriklausomybės klausimą Jungtinėse Tautose. 1966 m. vasario 12–13 d. LJAL, Lietuvos studentų sąjungos ir Lapkričio 13-osios manifestacijos latvių ir estų komitetų iniciatyva buvo įkurta nauja bendra baltiečių organizacija Baltų kreipimosi į Jungtines Tautas komitetas⁷⁹ (angl. *Baltic Appeal to the United Nations*, BATUN). BATUN sudarė trijų tautybių sekcijos, buvo išrinkta 9 narių organizacijos vadovybė – po tris kiekvienos tautybės atstovus⁸⁰. Lietuviams pradžioje atstovavo Lietuvos jaunimo antikolonialinė lyga⁸¹, vėliau sekcija buvo sudaryta iš paskirų lietuvių narių.

Pirmasis BATUN uždavinys buvo užbaigti po Lapkričio 13 d. manifestacijos pradėtą JT misijų lankymo ir 1965 m. lapkričio 13 d. manifestacijos nutarimų įteikimo procesą. Kaip jau minėta, prieš įsteigiant organizaciją buvo aplankyta 80 misijų, liko dar 34.

⁷⁶ GURECKAS, Algimantas. Lietuvos jaunimo politinė veikla Niujorke 1963–1968 m. Lietuvos Jaunimo Antikolonialinė Lyga (LJAL), Žygis į Jungtines Tautas ir baltiečių Kreipimasis į Jungtines Tautas (BATUN). *Oikos: lietuvių migracijos ir diasporos studijos*, 2018, t. 1, Nr. 5, p. 121–122.

⁷⁷ BALKŪNAS, Jonas. Baltijos tautų bendra veikla laisvinimo kovoje. *Dirva*, 1967, spalio 9, p. 1.

⁷⁸ KOJELIS, Juozas. Lapkričio 13 manifestacija. *Aidai* [interaktyvus]. 1965, Nr. 10 [žiūrėta 2018 11 08]. Prieiga per internetą: <http://www.aidai.eu/index.php?option=com_content&view=article&id=4348:mi&catid=265:1965%2010&Itemid=325>.

⁷⁹ BALKŪNAS, Jonas. Baltijos tautų bendra veikla laisvinimo kovoje. *Dirva*, 1967, spalio 9, p. 1.

⁸⁰ BATUN pirmininku buvo išrinktas prel. J. Balkūnas, vicepirmininku – J. Miklovas, nariu – K. P. Žygas. Ten pat, p. 1.

⁸¹ Susikūrus BATUN, Lietuvos jaunimo antikolonialinė lyga gana greitai sunyko. Pasitraukus J. Miklovui, A. Gureckui gavus darbą ir persikėlus gyventi į Vašingtoną, Niujorke nebeliko norinčių ir galinčių perimti LJAL darbą, tad organizacija tyliai nustojo veikti.

BATUN tęsė darbą, kol liko neaplankyta 11 misijų, kurios vienaip ar kitaip atsisakė priimti BATUN atstovus. Joms manifestacijos tekstas buvo išsiųstas paštu. Iš tuo metu veikusių 114 JT misijų (išskiriant Sovietų Sąjungą, Ukrainą ir Gudiją) vienintelės Jugoslavijos atstovai atsisakė priimti ne tik delegaciją, bet ir manifestacijos deklaraciją.⁸² Taigi, galima sakyti, kad 1965 m. lapkričio 13 d. įvykusios manifestacijos pradėtas darbas buvo oficialiai baigtas.

Organizacija BATUN gana greitai išplėtojo aktyvią veiklą. Tiesa, organizacijoje jau vyravo latviai ir estai, lietuvių buvo nedidelis būrelis (ilgus metus dirbo Kęstutis Miklas, Dalia Bulgarytė, Nastutė Umbrazaitė, Gintė Damušytė, Darius Sužiedėlis ir kt.). Per 25 metus (nuo 1966 iki 1991 m., kai Baltijos valstybės buvo priimtos į JT) BATUN atliko didelį politinį-informacinį darbą: BATUN delegacijos įvairiomis progomis aplankydavo JT misijas, įteikdavo memorandumus, atsiųsdavo informacinės medžiagos apie padėtį Baltijos kraštuose, vėliau organizacijos atstovai dalyvaudavo kasmetinėse JT žmogaus teisių konferencijose Ženevoje. Į BATUN veiklą mielai įsitraukdavo jaunimas, studentai: jie pagelbėdavo įvairių akcijų metu, atlikdavo praktiką ar prisijungdavo per atostogas. BATUN veikla ypač sustiprėjo Baltijos kraštuose kilus persitvarkymo ir atgimimo sąjūdžiams. Lietuvai, Latvijai ir Estijai atgavus nepriklausomybę ir įstojus į Jungtines Tautas, paskirti naujieji ambasadoriai pakvietė misijų patarėjais tapti buvusius BATUN darbuotojus (G. Damušytę, D. Sužiedėlį, A. Gurecką). Taigi, vėliau Lietuvos, Latvijos ir Estijos misijos artimai bendradarbiavo, nes dauguma jų darbuotojų buvo draugai, užsiėmę bendra veikla organizacijoje BATUN⁸³.

Išvados

Politinė kova už Lietuvos nepriklausomybės atkūrimą tapo pokario lietuvių išeivijos misija, išeivija prisiėmė atsakomybę išlaikyti lietuvybę už tėvynės ribų, kelti Lietuvos okupacijos klausimą tarptautinėje arenoje, be kompromisų kovoti už nepriklausomos valstybės atkūrimą. Šiems tikslams įgyvendinti buvo naudojamos visomis įmanomomis politinėmis ir diplomatinėmis priemonėmis, taip pat užsienio valstybių (JAV, Didžiosios Britanijos, Australijos) taikoma Baltijos kraštų okupacijos nepripažinimo politika. Lietuvių, latvių ir estų išeivija įvairiomis akcijomis daug prisidėjo, kad būtų nuolat primenama apie Baltijos kraštų nepriklausomybės siekius, taip pat skatinama palanki pasaulio viešoji nuomonė, – tai ypač išryškėjo Baltijos kraštams pradėjus išsivaduoti ir atgavus nepriklausomybę. Lietuvių jaunimo antikolonialinė lyga, 1965 m. lapkričio 13 d. žygis į Jungtines Tautas, ypač organizacija BATUN ir jos nuolatinė veikla prie JT taip pat įdėjo savą indėlį.

⁸² Ten pat, p. 1.

⁸³ GURECKAS, Algimantas. Žygis į Jungtines Tautas nenutrūko. *Draugas*, 1995, gruodžio 21, p. 4.

XX a. 7 dešimtmetyje buvo galima pastebėti išeivijos jaunosios kartos bandymus įsijungti į lietuvių politinę veiklą, naujų idėjų ir politinės veiklos krypčių paieškas. Keliant Baltijos kraštų nepriklausomybės siekius ir ieškant sąjungininkų, jaunimo žvilgsnis kryo ne tik į JAV ir didžiąsias Vakarų valstybes, bet ir į kitas JT nares, neaplenkiant susikūrusių naujų Afrikos ir Azijos valstybių ar net komunistinių kraštų atstovų. Nors 1965 m. lapkričio 13 d. įvykusiame žygyje į Jungtines Tautas dalyvavo įvairaus amžiaus žmonės, šis žygis buvo jaunosios kartos (vyriausiam organizatoriui tuo metu buvo 35 metai) surengta politinė akcija. Lietuvių jaunimui išeivijoje pavyko mobilizuotis, surengti didelę akciją, patraukti visuomenės dėmesį, įrodyti vyresniajai kartai, kad yra pribrendęs priimti atsakomybę ir tęsti pastarosios darbus.

Lapkričio 13 d. žygis į JT išsiskyrė itin geru organizaciniu, propagandiniu, informaciniu darbu. Per trumpą laiką (5 mėnesius) pavyko mobilizuoti visuomenę ne tik Niujorke, bet ir kitose JAV ir Kanados lietuvių kolonijose, patraukti didžiulį visuomenės dėmesį ir finansinę paramą, surengti masinę Baltijos kraštų jaunimo manifestaciją. Organizatoriams pavyko suvienyti įvairių įsitikinimų ir amžiaus, skirtingų organizacijų ir net emigracijos bangų atstovus – *gynorių* palikuonis ir vėliau atvykusius *dipukus*, žmones, gimusius Lietuvoje ir Amerikoje, kalbančius lietuviškai ir jau seniai užmiršusius lietuvių kalbą, bet išlaikiusius tautinę savimonę ir vis dar prisirišusius prie lietuviškų šaknų.

Pagrindiniams 1965 m. manifestacijos iniciatoriams ir organizatoriams išeivijoje visam gyvenimui prigijo „žygininkų“ vardas. Po žygio jų likimai susiklostė gana skirtingai: A. Budreckį ir R. Kežį pakvietė VLIK'as, A. Gureckas toliau aktyviai veikė Lietuvių bendruomenės gretose, o A. Mažeika, A. Sniečkus ir J. Miklovas⁸⁴ liko nuošalyje, nesulaukė palaikymo, jų entuziazmas sumenko. 1966 m. kovą Niujorke pradėjo veikti „Laisvės žiburio“ radijas, kurio iniciatoriai buvo žygininkai A. Mažeika ir R. Kezys: politinė programa lietuvių ir anglų kalbomis tęsė žygininkų tradiciją. Programa atliko ryškų vaidmenį Simo Kudirkos, Brazinskių įvykių kontekste, per ją buvo aktyviai viešinama ir remiama kova už Lietuvos nepriklausomybę, prisidedama prie rengiamų politinių akcijų ir demonstracijų, kuriose neretai buvo galima pamatyti ir R. Kežio bei A. Mažeikos pavardes.

1965 m. lapkričio 13 d. žygio į JT iniciatoriai ir pagrindiniai organizatoriai buvo lietuviai. Vėliau nutarta pritraukti kaimynų latvių ir estų, tikintis padidinti planuojamo žygio dalyvių skaičių ir, keliant ne vienos Lietuvos, o visų trijų Baltijos kraštų klausimą, sulaukti didesnės vietos valdžios, amerikiečių spaudos, visuomenės, gal ir viso pasaulio dėmesio. Nors latvių ir estų įsijungimas į politinę akciją buvo menkesnis, šis

⁸⁴ Sunkiausia buvo J. Miklovui: Niujorke pasklidus gandams, kad jis gali būti sovietų atsiųstas agentas (A. Gurecko įtarimu, galėjo būti priešingai: šis gandas buvo paskleistas sovietų norint pakenkti J. Miklovui), J. Miklovas įsižeidė ir pasitraukė iš bet kokios lietuviškos veiklos. GURECKAS, Algimantas. Lietuvių jaunimo politinė veikla Niujorke 1963–1968 m. Lietuvių Jaunimo Antikolonialinė Lyga (LJAL), Žygis į Jungtines Tautas ir baltiečių Kreipimasis į Jungtines Tautas (BATUN). *Oikos: lietuvių migracijos ir diasporos studijos*, 2018, t. 1, Nr. 5, p. 123.

žygis į Jungtines Tautas gali būti puikus trijų Baltijos kraštų atstovų bendradarbiavimo pavyzdys, kuris buvo sėkmingai tęsiamas organizacijos BATUN veikloje.

Nors buvo tikėtasi, pati 1965 m. lapkričio 13 d. įvykusi manifestacija nesulaukė didžiulio pagrindinės amerikiečių žiniasklaidos dėmesio, bet vietos spaudoje pasirodė žinučių apie baltiečių akciją, žygyje dalyvavusius amerikiečių politikus. Skaičiuojama, kad prieš žygį nupirktas 1965 m. lapkričio 7 d. dienraščio „The New York Times“ puslapis ir jame išspausdintas atsišaukimas „The Baltic Question, An Appeal to the Conscience of the United Nations“ (kurį pasirašė 130 JAV politikų ir kitų žymių asmenų) galėjo pasiekti iki 15 milijonų žmonių JAV ir kituose kraštuose. Po žygio jaunimo veikla nenutrūko, buvo lankomos JT nuolatinės misijos, joms įteikiamos deklaracijos ir kreipimasis į Jungtines Tautas bei teikiama informacija apie padėtį Baltijos kraštuose pasiekė ne tik JAV, bet ir kitų kraštų politikus. Galima sakyti, kad 1965 m. lapkričio 13 d. manifestacija ir žygis į Jungtines Tautas nenutrūko ir vėliau: lietuvių, latvių ir estų jaunimo įkurtasis BATUN tęsė šį žygį beveik 30 metų, tol, kol išsivadavusios Baltijos valstybės tapo Jungtinių Tautų narėmis.

Šaltiniai

1. ALAUŠIUS, J. [GIRNIUS, Juozas]. Žvilgsnis į 1965 metus. *Aidai* [interaktyvus]. 1966, Nr. 1, p. 20–34 [žiūrėta 2018 11 08]. Prieiga per internetą: <http://www.aidai.eu/index.php?option=com_content&view=article&id=4630:is&catid=286:1-ssusis&Itemid=346>.
2. An Appeal to the Conscience of the United Nations. *The New York Times*, 1965, lapkričio 7, p. 9.
3. BALKŪNAS, Jonas. Baltijos tautų bendra veikla laisvinimo kovoje. *Dirva*, 1967, spalio 9, p. 1–2.
4. BIELSKIENĖ, Danguolė. Praeities atgarsis. *Draugas*, 2007, lapkričio 7, p. 2.
5. BRAŽĖNAS, Vilius. Laisvės keliu: ar vienas žygis reiškia atsisakymą nuo kito? *Darbininkas*, 1965, liepos 28.
6. BUDRECKIS, Algirdas. Ką galima pasimokyti iš lapkričio 13 dienos žygio. *Mūsų vytis*, 1965, Nr. 5, p. 172–173.
7. BUDRECKIS, Algirdas. The Baltic Freedom Rally and March to the United Nations. *The Baltic Review*, 1966, No. 31, p. 7–16.
8. BUDRECKIS, Algirdas. Žygis į Jungtines Tautas. *Tėvynės sargas*, 1966, t. 1, Nr. 27, p. 96–105.
9. ČEKIENĖ, Emilija. Lapkričio 13 manifestacijos organizatoriai pasakoja. *Dirva*, 1965, gruodžio 8, p. 4; 1965, gruodžio 10, p. 4.
10. GURECKAS, Algimantas. Lietuvių jaunimo politinė veikla Niujorke 1963–1968 m. Lietuvių Jaunimo Antikolonialinė Lyga (LJAL), Žygis į Jungtines Tautas ir baltiečių Kreipimasis į Jungtines Tautas (BATUN). *Oikos: lietuvių migracijos ir diasporos studijos*, 2018, t. 1, Nr. 5, p. 113–128.

11. GURECKAS, Algimantas. Žygis į Jungtines Tautas nenutrūko. *Draugas*, 1995, gruodžio 21, p. 4.
12. GURECKAS, Algimantas P. Laisvės kovos metodiką peržiūrint. *Metmenys*, 1965, Nr. 10, p. 128–144.
13. GURECKAS, Algimantas P. Mūsų kelias į Jungtines Tautas. *Aidai* [interaktyvus]. 1970, Nr. 9, p. 411–413 [žiūrėta 2018 11 08]. Prieiga per internetą: <http://www.aidai.eu/index.php?view=article&catid=198%3A197009&id=2671%3Aami&option=com_content&Itemid=228>.
14. Įvykiai ir komentarai. *Mūsų vytis*, 1965, Nr. 3, p. 113–115.
15. JURKUS, Juozas. Lapkričio 13 manifestacijos reikalai. *Dirva*, 1965, lapkričio 1, p. 3.
16. KOJELIS, Juozas. Lapkričio 13 manifestacija. *Aidai* [interaktyvus]. 1965, Nr. 10, p. 456–457 [žiūrėta 2018 11 08]. Prieiga per internetą: <http://www.aidai.eu/index.php?option=com_content&view=article&id=4348:mi&catid=265:1965%2010&Itemid=325>.
17. Lapkričio 13 manifestacijos programa. *Dirva*, 1956, lapkričio 10, p. 3.
18. Lapkričio 13 manifestacijos finansai ir informacija. Romo Kezio ataskaitinis pranešimas lietuvių visuomenei, skaitytas gruodžio 18 d. visuomenės atstovų susirinkime Brooklyne. *Dirva*, 1965, gruodžio 31, p. 1, 3.
19. MIKLOVAS, Juozas. Žygis į Jungtines Tautas už Lietuvą tik pradėtas. *Draugas*, 1965, lapkričio 18, p. 1.
20. Mūsų buitėje. *Aidai* [interaktyvus]. 1965, Nr. 7, p. 324 [žiūrėta 2018 11 08]. Prieiga per internetą: <http://www.aidai.eu/index.php?option=com_content&view=article&id=4217:mi&catid=262:1965%2007&Itemid=320>.
21. „Naujienos“ ir „Vilnis“ ir toliau niekina laisvės žygį. *Draugas*, 1965, lapkričio 27, p. 3.
22. SAURIMAS, V. Detroito lietuviai ruošiasi į New Yorką. *Dirva*, 1965, lapkričio 1, p. 3.
23. Turime kovoti prieš komunizmą ten, kur jis yra, jei norim atgauti Baltijos kraštams laisvę. *Draugas*, 1965, lapkričio 16, p. 1, 6.
24. Vytauto Didžiojo universiteto Lietuvių išeivijos instituto archyvas (VDU LII).
25. Vytauto Didžiojo universiteto Lietuvių išeivijos instituto archyvas (VDU LII). F. 2. Vinco Rastenio fondas.
26. Vytauto Didžiojo universiteto Lietuvių išeivijos instituto archyvas (VDU LII). F. 6. Vytauto Kamanto (Pasaulio lietuvių bendruomenės) fondas.
27. Vytauto Didžiojo universiteto Lietuvių išeivijos instituto archyvas (VDU LII). F. 41. Algimanto Gurecko fondas.
28. ŽIČKUS, Paulius. Nesustokit gerai pradėję. Garbė tiems, kurie žygį organizavo. *Draugas*, 1965, lapkričio 29, p. 3, 5.
29. Žygis į Jungtines Tautas. *Mūsų vytis*, 1965, Nr. 4, p. 136–138.

Literatūra

1. BANIONIS, Juozas. *Lietuvos laisvinimas Vakaruose 1940–1975*. Vilnius: Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centras, 2010.
2. *BATUN: Baltic Appeal to the United Nations, Department of United Baltic Appeal, 1966–1976*. New York: United Baltic Appeal, 1976.
3. JANAUSKAS, Giedrius. *Kongresinė akcija: JAV ir Kanados lietuvių politinis lobizmas XX amžiaus 6–9 dešimtmečiais*. Vilnius: Versus aureus, 2009.
4. JURKUS, Paulius. „Esam laisvi – netylėkim!“ Didžiosios demonstracijos už Lietuvos laisvę prieš 30 metų. *Draugas*, 1995, lapkričio 29, p. 3.
5. SIDZIKAUSKAS, Vaclovas. *Lietuvos diplomatijos paraštėje*. Vilnius: Vaga, 1994.
6. SKIRIUS, Juozas. *JAV lietuvių darbai Lietuvai 1918–2018 metais*. Vilnius: Savas takas ir Ko., 2018.

The Baltic Youth March to the United Nations of November 13th, 1965

Daiva Dapkutė

Vytautas Magnus University, Lithuanian Emigration Institute, S. Daukanto g. 25, Kaunas
Email: daiva.dapkute@vdu.lt

Summary

After Lithuania lost its independence, Lithuanians living abroad represented Lithuania in the West, concentrating on the so-called *Freedom Case of Lithuania*. Efforts through various political diplomatic actions were made to constantly remind the world of the occupation of Lithuania and other Baltic countries and the aspirations for the independence of these nations. Various means of political-propaganda activities were used in the aim to achieve Lithuania's independence: from lobbying and influence on local politicians to various protest demonstrations and public political actions. One of the largest political campaigns organized by young people of that time was “the march to the United Nations” which took place in New York in November 13th, 1965, gaining widespread public support and strengthening the bond and cooperation of the young generation of the three Baltic nations (Lithuanian-Latvian-Estonian). The Manifesto adopted a resolution/referral to the United Nations urging them to take all available measures to restore the independence of the Baltic States. After the march, Baltic youth delegations attended missions of the United Nations members and presented them with a declaration and a referral to the United Nations. During this political campaign, the West was reminded of the issue of the Baltic

nations, thus information reached not only US but also politicians from other countries and other members of the United Nations. The youth march continued in 1966, when a joint organisation of Lithuanians, Latvians and Estonians “Baltic Appeal to the United Nations” (BATUN) was established.

Keywords: *United States, New York, 1965, United Nations, diaspora, Lithuanians, Latvians, Estonians, demonstration, BATUN.*

Įteikta / Received 2019 02 11
Priimta / Accepted 2019 09 26